

Către:
Guvernul Republicii Moldova,
Parlamentul Republicii Moldova,
Instituțiile de drept din Republica Moldova,
Ambasade și instituții internaționale în Republica Moldova

DECLARAȚIA DIN 26 IUNIE 2019

a organizatorilor și participanților la *Masa Rotundă*:

**IMPLEMENTAREA CONVENȚIEI ONU ÎMPOTRIVA TORTURII
ȘI A PROTOCOLULUI OPȚIONAL AL CONVENȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

organizată

În contextul Zilei Internaționale a ONU pentru Susținerea Victimelor Torturii

Articolul 5 din *Declarația universală a drepturilor omului*, stipulează: "*Nimeni nu va fi supus torturii sau unor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante*".

Constituția Republicii Moldova, prin art. 4, reglementează principiul supremației *obligățiilor internaționale asumate prin Convenții ratificate* față de legile interne, fiind obligată să creeze mecanisme eficiente de prevenire și eradicare a torturii, tratamentelor inumane sau degradante.

Cu ocazia zilei de 26 iunie, organizațiile semnatare își exprimă solidaritatea cu miile de victime ale torturii și altor tratamente inumane și/sau degradante din **Republica Moldova**, precum și cu familiile lor, reamintind că victimele au dreptul la justiție, la adevăr și la reabilitare.

În acest context, venim cu următoarele constatări cu privire la implementarea Convenției ONU împotriva torturii în Republica Moldova:

Cu privire la art. 2:

- 1) În ultimii ani, tortura a continuat să fie aplicată (inclusiv și ca instrument politic) iar condițiile de detenție sunt cu mult sub standardele internaționale, apropiindu-se de tortură, după dimensiunea prejudiciilor și suferințelor cauzate persoanelor din custodia statului.
- 2) O situație gravă reprezintă violența între deținuți și subcultura criminală, care face multe victime omenști, după cum se menționează și în raportul CPT privind vizita în Republica Moldova din 5 - 11 iunie 2018 (<https://rm.coe.int/16809022b9>), dar și în Studiul privind subcultura criminală în penitenciarele din RM, prezentat în 2018 de Consiliul Europei (<https://rm.coe.int/criminal-subculture-md-en-/1680796111>).

Cu privire la art. 3:

- 3) La data de 6 septembrie 2018, autoritățile RM au încălcat art. 3 prin răpirea și extrădarea imediată a șapte cetățeni turci, din rețeaua de licee "Orizont". Iar situația multor altor solicitanți de azil și refugiați în RM necesită o atenție sporită din partea autorităților, pentru a nu fi returnați în țara de origine, unde există riscul de a fi torturați.

Cu privire la art. 4:

- 4) Impunitatea pe cazurile de tortură încă mai persistă în Republica Moldova.
- 5) Investigarea cauzelor de tortură, tratamente inumane sau degradante necesită a fi îmbunătățită. Numărul de dosare inițiate este cu mult sub numărul plângerilor depuse.

- 6) Documentarea torturii și altor tratamente inumane și/sau degradante nu este efectuată eficient și prompt, ceea ce face dificilă investigarea legală a cazurilor și accesul victimelor la justiție.
- 7) Instanțele de judecată nu iau în considerare și alte dovezi medicale, pe lângă Rapoartele de expertiză medico-legală, care nu pot cuprinde toate aspectele consecințelor (acute și tardive) ale traumelor suferite și ale prejudiciului cauzat prin tortură și tratamente inumane sau degradante.
- 8) Instanțele de judecată din RM și alte instituții de drept, nu dau dovadă de o atitudine centrată pe victimele torturii sau a diferitor forme de violență, pe traumele suferite de către ele, așa cum prevăd recomandările și standardele internaționale.

Cu privire la art. 10:

- 9) Programele de studii universitare pentru pregătirea cadrelor din diverse domenii civile sau militare, însărcinate cu aplicarea legilor, a personalului medical **de orice nivel de pregătire**, a agenților autorității publice și altor specialiști, nu sunt actualizate, adaptate și nu includ suficiente informații referitoare la interdicția torturii sau lucrul cu victimele.
- 10) Instruirea continuă a angajaților locurilor de detenție privind documentarea consecințelor torturii, reabilitarea psihologică, socială și medicală, nu este realizată în mod metodic și sistematic.

Cu privire la art. 14:

- 11) În Republica Moldova drepturile victimelor sunt ignorate în mod constant, iar reabilitarea comprehensivă a acestora nu a fost și nu este printre prioritățile instituțiilor statului.
- 12) Legea privind reabilitarea victimelor infracțiunilor (inclusiv tortura), aprobată de Parlament ca Legea nr. 137 (29.07.2016), nu este eficientă și nu este în concordanță cu articolul 14 al UNCAT și cu Comentariul general Nr. 3 al Comitetului împotriva torturii la art. 14 (2012).
- 13) Reabilitarea victimelor torturii nu s-a regăsit în Plan Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului 2018-2022 (PNADO III), după ce în rapoartele documentelor anterioare, realizările la acest capitol au fost aproape nule.

Cu privire la art. 15:

- 14) Acest articol este ignorat de către autorități, iar aplicarea diferitor metode de tortură (fizică sau psihologică), pentru a face victima să semneze mărturii sau declarații împotriva sa, au fost înregistrate și printre cazurile ajunse la CtEDO. Anumite „probe”, acumulate prin tortură, au fost folosite de instanțe împotriva persoanelor aflate în custodia statului, inclusiv pentru condamnarea lor la ani de detenție.

Cu privire la Condițiile de detenție:

- 15) Vechiul Penitenciar N 13 este constatat de către toate organismele internaționale drept unul *”care nu corespunde standardelor minime de prevenire și combatere a torturii, tratamentelor inumane sau degradante și trebuie închis”*. Iar persoanele aflate în detenția preventivă trebuie să fie transferate într-un nou penitenciar în conformitate cu cerințele *CPT al Consiliului Europei*, inclusiv aplicarea măsurilor preventive non-privative de alternativă.
- 16) *Penitenciarele din Moldova sunt supra-populate, din cauza aplicării excesive a arestului preventiv și caracterului punitiv al activității instanțelor de judecată*. Autoritățile RM au fost atenționate de mai multe ori asupra faptului, că nu aplică alte forme alternative de prevenție, în situația condițiilor proaste de detenție.

- 17) În ultimul său raport (CAT/C/MDA/CO/3), Comitetul ONU împotriva Torturii (CAT), a fost preocupat de situația privind: calitatea serviciilor medicale în instituțiile penitenciare; faptul că personalul medical nu este suficient de calificat pentru a oferi servicii medicale deținuților; cazurile în care deținuților nu li s-a permis să beneficieze de asistență medicală privată din cont propriu sau să se adreseze specialiștilor din exterior atunci când este necesar; lipsa acomodării rezonabile pentru deținuții cu nevoie speciale sau cei care trebuie să beneficieze de servicii de sănătate mintală și asistență psihosociale; nevoile de sănătate și igienă ale femeilor deținute în sistemul penitenciar nu sunt abordate în mod adecvat. De asemenea, Comitetul s-a arătat preocupat de rapoartele privind condițiile materiale deosebit de sărace, calitatea necorespunzătoare a serviciilor medicale și sancțiunile disciplinare împotriva pacienților din spitalul penitenciar (Penitenciarul nr. 16) și de faptul că personalul medical din sistemul penitenciar nu este independent de Administrația sistemului penitenciar (art. 2, 10 și 11).
- 18) În Republica Moldova continuă să existe cazuri de decese dubioase în sistemul penitenciar. Conform Raportului SPACE (Council of Europe Annual Penal Statistics) Republica Moldova în anul 2018, se afla pe locul I între statele membre ale Consiliului Europei (CoE), după numărul de decese în sistemul penitenciar raportat la 10.000 deținuți.
- 19) PNADO III nu include unele recomandări principiale, formulate de către CPT al Consiliului Europei cu privire la *"asigurarea independenței personalului medical din centrele de detenție pentru a înlătura premisele potențialului abuz de serviciu și influența administrativă a Departamentului Instituțiilor Penitenciare față de serviciul medical din centrele de detenție"*.

Cu privire la Jurisprudența CtEDO:

- 20) Republica Moldova este constant condamnată la Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru încălcarea art. 3 (interzicerea torturii, tratamentelor inumane sau degradante). Până în prezent, sute de mii Euro au fost achitați din bugetul de stat ca și despăgubiri, doar pentru condamnările în baza acestui articol.

Cu privire la Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii (OpCAT):

- 21) Chiar dacă începând cu anul 2016, a fost înregistrată o evoluție pozitivă și rezultate mai bune în activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii (MNPT), există îngrijorări care pot afecta independența și funcționalitatea eficientă a acestuia, prin prisma prevederilor Protocolului Opțional. În special, prezintă îngrijorare limitarea poziției reprezentanților societății civile în cadrul Consiliului pentru Prevenirea Torturii.
- 22) Mecanismul Național de Prevenire a Torturii, încă nu este în capacitatea deplină pentru a-și îndeplini eficient misiunea sa, în conformitate cu cerințele OpCAT.

În temeiul celor menționate,

PRIN PREZENTA DECLARAȚIE, SE PROPUN URMĂTOARELE RECOMANDĂRI:

- 1) Respectarea și implementarea necondiționată a tuturor recomandărilor și angajamentelor internaționale asumate pentru a susține victimele și a preveni tortura.
- 2) Promovarea abordărilor centrate pe victime și pe traumele suferite, de rând cu abordările centrate pe drepturile omului, cu aplicarea lor în practică în toate activitățile de asistență a victimelor și de prevenire a torturii.

- 3) Aplicarea în practică și realizarea în mod eficient a tuturor măsurilor privind combaterea torturii, tratamentelor inumane sau degradante din Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului 2018-2022.
- 4) Crearea unui mecanism interministerial de analiză, monitorizare și implementare a Convenției ONU împotriva torturii și a recomandărilor CAT.
- 5) Consolidarea independenței și capacităților Secției de combatere a torturii și a procurorilor implicați în investigarea cazurilor de tortură, tratamente inumane sau degradante.
- 6) Sporirea cunoștințelor și fortificarea capacităților tuturor specialiștilor implicați în asistența directă a victimelor, în investigarea legală a cazurilor și prevenirea fenomenului, pentru o identificare timpurie a cazurilor și documentare eficientă a consecințelor fizice, mentale, sociale și legale ale torturii.
- 7) Revizuirea *Regulamentului cu privire la procedura de identificare, înregistrare și raportare a pretinselor cazuri de tortură, tratament inuman sau degradant* (ORDIN Nr. 77 al PG din 31.12.2013) cu extindere a aplicării în toate locurile de detenție, includerea torturii psihologice (inclusiv tortura albă), cu includerea prevederilor privind protecția de represalii a personalului medical pentru documentare și raportare, dar și elaborarea unor indicatori de raportare și mecanisme inter-ministeriale de implementare mai eficiente.
- 8) Asigurarea unei investigații obiective și exhaustive a circumstanțelor extrădării ilegale a celor șapte cetățeni turci, din rețeaua de licee "Orizont", în data de 6 septembrie 2018, în lumina recentei decizii a Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO), prin care se constată că Republica Moldova a încălcat prevederile articolelor 5.1 și 8 a Convenției Europene a Drepturilor Omului. Atragerea la răspundere a tuturor celor care se fac vinovați de luarea deciziilor ilegale și/sau aplicarea lor în acest caz.
- 9) Transferarea serviciului medical din centrele de detenție în subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.
- 10) Asigurarea condițiilor necesare și adecvate pentru reabilitarea comprehensivă a tuturor victimelor torturii, tratamentelor inumane și degradante, inclusiv a siguranței și protecției acestora în cadrul anchetelor și proceselor judiciare.
- 11) Asigurarea accesului necondiționat al tuturor victimelor torturii, tratamentelor inumane și degradante la Justiție, pentru a beneficia de reparația prejudiciului și compensarea suferințelor cauzate.
- 12) Urgentarea construirii unui nou penitenciar pentru persoanelor supuse arestului preventiv în conformitate cu cerințele CPT al Consiliului Europei.
- 13) Aplicarea măsurilor preventive non-privative în locul arestării preventive și respectând standardele de accesibilitatea fizică (pentru persoanele deținute cu nevoi speciale/ cu dizabilități fizice).
- 14) Respectarea dreptului la informare, asigurarea accesului la informația necesară și la traducător (în privința persoanelor vorbitoare de alte limbi).
- 15) Consolidarea independenței funcționale, financiare și a capacităților Consiliului pentru prevenirea torturii (CpPT) în calitatea sa de mecanism național de prevenire a torturii, cu asigurarea implicării active a reprezentanților societății civile.
- 16) Asigurarea accesului liber și neîngrădit al Avocatului Poporului și membrilor CpPT în toate instituțiile de tip închis și locurile privative de libertate.
- 17) Ținând cont de constatările CAT din ultimul raport (2017), Guvernul Republicii Moldova ar trebui în mod prioritar:
 - a) să se intensifice eforturile de îmbunătățire a serviciilor și asistenței medicale în instituțiile penitenciare, inclusiv prin asigurarea unui număr necesar de personal medical calificat și prin oferirea de instruire, inclusiv conform prevederilor Protocolului de la Istanbul;

- b) să fie adoptată o abordare sensibilă la dimensiunea de gen și să se asigure necesitățile de igienă personală și asistență medicală ale femeilor deținute în sistemul penitenciar, în conformitate cu standardele internaționale.
- 18) Introducerea pedepselor alternative detenției pentru persoanele care au comis infracțiuni ușoare;
- 19) Îmbunătățirea condițiilor pentru asistență medicală mai eficientă în sistemul penitenciar (cu finanțare adecvată și asigurare cu resurse umane) pentru sporirea calității serviciilor oferite deținuților, inclusiv pentru persoane dependente de droguri.
- 20) Asigurarea drepturilor și protecției necesare pentru apărătorii drepturilor omului din Moldova, precum și tuturor specialiștilor care oferă servicii și sprijin victimelor torturii.

În mod prioritar și de bună-credință, solicităm Guvernului Republicii Moldova, de rând cu alte State-părți la Convenția ONU Împotriva Torturii,

- 21) Să contribuie la Fondul Voluntar al ONU pentru victimele torturii (UNVFVT), care în peste 35 ani de activitate asiduă și foarte necesară pentru supraviețuitori, este deseori unica speranță pentru centrele de reabilitare din lumea întreagă, care documentează consecințele torturii pentru acces la justiție, oferă servicii și sprijin victimelor și familiilor lor.

Doar prin sprijinul direct acordat victimelor torturii, tratamentelor inumane și altor forme de violență, putem dovedi determinarea fără echivoc și un angajament clar de a lupta împotriva acestor fenomene și a impunității!

Semnatar:

Centrul de Reabilitare a victimelor torturii "Memoria" (RCTV Memoria)

Ambasada Drepturilor Omului

Amnesty International Moldova,

Asociația Promo-LEX,

Centrul de Resurse Juridice din Moldova,

Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM)

Inițiativa Pozitivă

Natalia Moloșag, avocată

Veronica Mihailov-Moraru, avocată

Asociația femeilor avocate din Moldova (AFAM)

Svetlana Doltu, membră a Consiliului pentru prevenirea torturii (CpPT)

Oxana Gumennaia, membră a Consiliului pentru prevenirea torturii (CpPT)

Ceslav Panico, membru al Consiliului pentru prevenirea torturii (CpPT)

Dumitru Russu, membru al Consiliului pentru prevenirea torturii (CpPT)

Mihail Gorincioi, membru al Consiliului pentru prevenirea torturii (CpPT)

Veaceslav Țurcan, avocat